

דף ט

‘מנחה שחסרה קודם קמיצה – ר’ יוחנן אמר: יביא מתוך ביתו וימלאנה’ – ואינה פסולה משום ‘דיחוי’, לפי שבידו לתקנה (עפ”י גמרא להלן נט: – חרושים ובאורים יב. וע”ש ז,ד).

(ע”ב) ‘זמאן הפסל – שאני הכא דאמר קרא והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה. ‘המנחה’ – עד דאיתא לכולה מנחה לא יקטיר’ – יש לעיין, מנין לריש לקיש לחדש כן הלא מכך שרבי אליעזר מכשיר, מוכח שסובר לפרש ‘המנחה’ – שהיתה כבר, ואם כן מנין שרבי יהושע חולק על דרשה זו ודורש שאם נחסרו השיריים פסול, הרי לא מצינו במשנה שנחלקו אלא כשאבדו השיריים לגמרי, ושמה טעמו של ר’ יהושע כשיטתו בזבחים שרק כשלא נשאר כלום מן הבשר – אין לזרוק הדם?

וצריך לומר שסבר ריש לקיש שאין ללמוד מנחה מזבח בסברא, ומדפוסל רבי יהושע במנחה על כרחך לומר שדורש זאת מהמנחה, ואם כן אפילו חסר גם כן פוסל ר’ יהושע (עפ”י חזון איש כב, יח).
 עוד בארו המפרשים (ע’ קרן אורה; חרושים ובאורים. וע”ע יד דוד) שמשמעות המשנה **‘כמדת ר”א... כמדת ר”י...’** משמע שעיקר מחלוקתם בזבחים, והמנחות מתדמות לזבחים, והלא לריש לקיש אין להשוות ביניהם – אלא הביאור הוא שלר’ אליעזר שאינו מצריך שיוך כלל, כן הדין במנחות מקטיר קומץ ללא שיריים ואין סברא לחלק ביניהם, אבל לר’ יהושע המצריך שיוך, מסתבר לריש לקיש לחלק בזבחים כיון שלא נאמר בהם שיעור, די בכזית בשר, אבל במנחות עיקר מהותן ושמן תלוי בשיעור שהרי המנחה מוגדרת כעשרון סולת, והשיעור הוא חלק ממהותה של המנחה, לכך מסתבר לריש לקיש שכשאין המנחה בשלמותה – אין מקטיר הקומץ.

‘איתיביה ר’ יוחנן לריש לקיש, עד שלא פרקה נפרס [לחמה] – הלחם פסול ואין מקטיר עליו את הבזיכין...’ אין קושיא מכאן על דברי רבי יוחנן שמנחה שחסרה קודם קמיצה יביא מתוך ביתו וימלאנה – ששונה לחם הפנים שנפרס, שאין לו תקנה להביא אחר מביתו למלאותו (‘חרושי הרשב”א’).

– מבואר בגמרא שמשוה דין נפרס הלחם עם דין מנחה שחסרה. ויש מקום לשאול מנין להשוות ולהקשות, הלא יש לומר שאמנם לחם שנפרס פסול, אך מנין לפסלו מתורת ‘מנחה שחסרה’? ויש לפרש שכוונת הגמרא להקשות לפי שבסתם כשנפרס ודאי חסרו מעט פירורים (שפת אמת).

כתב לפי”ז שאין חילוק בין אם נפרסו מקצת מן החלות או כולן, אלא כל שנשאר כזית מסך הכל – מקטיר הבזיכין. וכדמשמע מסתימת הלשון ‘נפרס הלחם’ – אפילו כל י”ב החלות נפרסו. ואולם אילו היינו מפרשים הקושיא כפשוטה, שפסול ‘נפרס’ דינו כ‘חסר’, היה צריך להיות שאם נפרסו כולן, דינם כאבדו ונטמאו, שאין מקטירים הבזיכים בין לר’ יוחנן בין לריש לקיש. ולכאורה נראה שיש מקום לפרש שפסול ‘נפרס’ בעצם מהותו הריהו כחסר, כיון שהלחם נשאר בעצם אלא שאיבד שלימותו, והרי זה מומו וחסרונו. והוה שמשוה לדין ‘חסר’ [ולא משום הפירורים, דמי לא עסקינן שנפרס בתוך כלי, שלא נחסר מאומה]. ולפי זה גם אם נפרסו כולן, לעולם נחשב כחסר ולא כאבוד. ואעפ”י שלחם שנפרס הרי כולו פרוס וכולו פסול – הלא גם מנחה שחסרה השיריים אסורות, ואעפ”י כ נידון כ‘חסר’ ולא כ‘אבוד’ וכמו שהעירו בתוס’.

עוד בענין גדר פסול לחם שנפרס – ע’ בשו”ת משיב דבר לנצי”ב ח”א סוס”י כא.

‘... ותיבתא דר’ יוחנן בתרוייהו...’ אף על פי שהעלנו לעיל דברי ריש לקיש ב‘תיבתא’ מכח משנת לוג שמן של מצורע, ואם כן מה מקום יש להשיב על ר’ יוחנן מבריייתא? – על כרחנו לומר שיש לחלק

בין לוג שמן למנחה. [וכן ריש לקיש יכול לחלק לשיטתו, אלא שהגמרא לעיל לא סברה חילוק זה ולכך העלתה שיטתו ב'תיובתא'] (עפ"י קרן אורה. ובוה יישב תמיהת התוס' לעיל. וע' בחדושים ובאורים (יב) שהראה פנים לחלק ביניהם. וע"ע במלאכת יו"ט על התוס' לעיל).

'ואימא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות?' פרש ב'חדושי הרשב"א': אילמלא היה כתוב 'שמאלית' כלל, הייתי אומר שיעשה איך שירצה וימין ושמאל שוים, לכך כתב 'שמאלית' לומר שיצוק בימינו על כף שמאלו, וכיון שנאמר 'שמאלית' פעמיים, בא לרבות שגם אם הפך ונתן בשמאלו על כף ימין – כשר, הגם שלא עשה כראוי (וע' שפת אמת).

ובתוס' ביומא (ס. ד"ה תרי) פרשו בשם רבנו שמואל, בכל 'מיעוט אחר מיעוט' שבא לרבות – לכך הוצרכנו לשני המיעוטים, שלא נלמד למעט בדרשה כלשהי, בקל והומר או בבנין אב, לכך בא הכתוב לרבות.

*

זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולשלמים... – כי האמת היא שהתורה בעצמה הלומדה באמת לשמה ולקיים מצותיה, נאמר עליו 'צדיקים ילכו בם', וח"ו להפך – נאמר 'פושעים יכשלו בם'. וזה הפירוש: זאת התורה לפעמים לעולה ולמנחה ולפעמים ולחטאת ולאשם. וד"ל' (עירין קדישין [לרה"ק מסדיגורא] תנינא, צו).

דף י

'חד להכשיר צדדין וחד לפסול צדדין'. אעפ"י שמדובר על מתן שמן (לפרש"י), יש לנו להשוות דין הדם לדין השמן, שגם בו כשר צדדין ופסול צדי צדדין.

ומשמע מרש"י (בד"ה למה לי) שאם נתן השמן לצד מקום הדם, ולא במקומו ממש – אינו כשר. ואולם הרמב"ם (מחוסרי כפרה ה,א) לא כתב כן. וכנראה סובר שכשאמרו בגמרא להכשיר צדדים, בכלל זה כשנתן הדם על מקומו ואת השמן בצד. [והלחם-משנה השוה דברי רש"י עם הרמב"ם, שהסביר שרש"י כתב כן אילו לא נאמר אלא על דם האשם, אבל עתה שכתוב על מקום וכשר גם כשנתקנה הדם, הוא הדין שכשר בצדדים. ודוחק].

עוד משמע ברמב"ם (שם) שדוקא בבהונות נתרבו צדדין להכשר, אבל לא בתנוך. ואולם לפירוש התוספות (ד"ה על בהן) מוכח שהוא הדין אם נתן בצדי התנוך – כשר (זבח תודה).

א. מה שכתב עוד שמהרמב"ם מוכח שאף בדם מועיל נתינת צד – לא ידעתי מאין מוכח כן מהרמב"ם. אך לכאורה נראה שמוכח כן מקרא ד'על (מקום) דם' – ואילו היה רק השמן כשר בצדדין ולא הדם, אין מקום השמן בהכרח מקום הדם. ואפילו לדעת הרמב"ם שהשמן יכול להיות לצד הדם, מתקיים בוה 'על מקום דם', כיון שמקום השמן הוא גם מקום הראוי לדם, אבל אילו לא היה הדם כשר שם, אין זה מקומו. ואם תדחה ותאמר ש'על מקום דם' – גם בסמוך משמע (ע' להלן כו. ועוד. וע' קרן אורה), אם כן ממילא אתה שומע שדם כשר בצדי הבהון, שהרי נאמר בו 'על בהן'.

ב. בשפת אמת צידד לפרש כוננת הגמרא על נתינת השמן מצד הדם, אבל על צד הבהון וכן מתחת הבהון – אין צריך ריבוי, שהכל בכלל 'על בהון'. ואולם סיים שאין כן דעת רש"י והרמב"ם, אלא מתחת לבהון פסול.

דף ט

- טו. א. בלילת המנחה, האם טעונה 'כלי שרת', 'כהונה' ו'פנים'?
- ב. מנחה שחסרה קודם קמיצה, מה דינה?
- ג. שיריים שאבדו או חסרו (או שנטמאו מקצתם או כולם) בין קמיצה להקטרה – האם יקטיר את הקומץ? ומה דינם של השיריים הנותרים? כיצד הדין בזבחים באופנים הללו?
- ד. לחם הפנים שנפרס קודם פירוק המערכת או לאחריה – מה דינו?
- א. בלילת המנחה נעשית בכלי שרת, אך לאו דוקא על ידי כהן (והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ... – מקמיצה ואילך מצות כהונה). ולרבי שמעון (יח): יציקה ובלילה פסולות בור.
- א. ברמב"ם משמע שצריך כלי אך לא כלי שרת בדוקא (ע' לחם משנה מעה"ק יג, ה). ויש לפרש כן בדעת רש"י בברכות לו: שלכך יוצא ידי חובת מצה במנחה. והקשה תר"י הלא אינה נאכלת בכל מושבות. וי"ל שסבר שא"צ כ"ש ואף לא בפתיחה, נמצא שיכול לפדותן ולאכול בכ"מ. מהגרז"ב גולדברג שליט"א. ועכ"פ לכתחילה נראה שצריך (וע' ק"א; יד דוד; שפ"א; חזו"א כה, ג; חו"ב. וע"ע מש"ח נשא ז, פו).
- ב. משמע ברמב"ם שאף כי יציקה ובלילה כשרות בור, לכתחילה הכהן צריך לעשותן (ע' מג"ה קטז; שבת הלוי ח"ה קונטרס הקדשים מא, ובמפרשים להלן יח:).
- ג. תנופה והגשה צריכות כהן, שאין זר קרב אצל מזבח (תוס' וש"ר [ויש שלמדו זאת ממשמעות הכתובים. ערמב"ן ויקרא ב]. וכבר העירו מדברי התוס' במגילה שהגשה אינה צריכה כהן. ונראה שאף לדבריהם לכתחילה ודאי צריך כהן. ובח תודה להלן יב. וע' גם תפא"י ומצפה איתן מגילה).
- ד. קידוש המנחה בכלי אינו צריך כהונה. ואולם סידור לחם הפנים על השלחן צריך כהן (תו"י יומא כט: ד"ה נעשה). וכן אמרו בתוספתא (פי"א) שנתנית הלבונה לבזיכים נעשית ע"י שני כהנים. אבל הרמב"ם לא הזכיר זאת.
- נבללה מחוץ לעזרה; לדברי רבי יוחנן פסולה (כיון שעשייתה בכלי שרת. ואע"פ שאינה צריכה כהונה. וכשיטיה שצריכה פנים וכשרה בור. קרית ספר). ולדברי ריש לקיש כשרה (מדלא בעי כהונה). תניא כוותיה דרבי יוחנן. (וכן נקטרה סתמא דגמרא בפסחים לו:).
- א. לכאורה נראה שגם ריש לקיש מודה שלכתחילה יש לבלול בפנים (טהרת הקדש. ובלאו הכי כתבו התוס' שמכוער הדבר להוציאה).
- ב. משמע שלדברי הכל אין המנחה נפסלת ביציאתה מהעזרה אע"פ שכבר נתקדשה בכלי, אלא רק מקמיצה ואילך נפסלת ב'יוצא'. ומ"מ מכוער הדבר להוציאה.
- ושמא מנחות כהנים שאין בהן קמיצה, נפסלות ב'יוצא' משיקדשו בכלי (תוס'). והביאו מרש"י במקום אחר שכל שנתקדש בכלי נפסל ב'יוצא'. וע"ע להלן עט. לחם משנה פי"ג סוף ה"ה).
- ג. בשפת אמת צידד ש'בלילה' שאמרו – לאו דוקא, שהרי בלילה אינה מעכבת אלא יציקת השמן, ואם נתן השמן בפנים והוציאה ובלל בחוץ – כשר. אבל התוס' (כאן ולהלן יח סע"ב) לא נקטו כן 'וצ"ע לדינא'.
- ובזבחה תודה צידד להפך; שמא יציקה אינה חשובה מעשה לפסול.
- ובחזו"א (כה, ג יא. וע"ש כט, טו) כתב שיציקה כיון שהיא מעכבת – פסולה בחוץ אף לריש לקיש (וע"ע טהרת הקודש וקרן אורה).
- ד. נראה שהבולל גם כן צריך להיות בפנים לרבי יוחנן (חזו"א כ ב, יד).
- ה. נראה מוכרח שלריש לקיש, פיטום הקטורת חוץ לעזרה – כשר, שהרי אין צריך כהונה. וכן דעת רבי יהושע בן לוי (בירושלמי שקלים ד, ג). אבל אנו קיימא לן (רמב"ם כלי המקדש ב, ו) לפסול (עפ"י משך חכמה פקודי לט, לג–לח).

ב. מנחה שחסרה קודם קמיצה; רבי יוחנן אמר: יביא מתוך ביתו וימלאנה, ותיכשר. ריש לקיש אמר: לא יביא, שקדושת כלי קבעתה כבר. והשיבו רבי יוחנן לריש לקיש ממשנת לוג שמן של מצורע שחסר עד שלא יצק וממלא. ועלו דברי ר"ל ב'תובתא'.

ג. שיריים שאבדו או נטמאו כולם בין קמיצה להקטרה; כמדת ר' אליעזר שאמר 'דם, אע"פ שאין בשר' – מקטירים את הקומץ על המזבח. וכמדת ר' יהושע ('אם אין בשר אין דם') – אין מקטירים שיריים שיצאו כולם מן העזרה, בספר אור שמח (מעילה ג, ט) צדד על פי לשון הרמב"ם שדינם כשיריים שחסרו מקצתם, ע"ש מלתא בטעמא.

חסרו מקצתם; לר' אליעזר, ודאי מקטירים הקומץ כנ"ל. ולרבי יהושע – נחלקו אמוראים; לדברי רבי יוחנן מקטיר קומץ עליהם, ומ"מ השיריים אסורים באכילה (והנותרת מן המנחה יאכלו – ולא הנותרת מן הנותרת (ועירי). ואפילו לר' אליעזר הדין כן, כמו שהוכיח בספר חדושים ובאורים). ולריש לקיש אין מקטיר הקומץ (ואעפ"י שבזבח שנשאר כזית מהבשר או מהחלב – זורק הדם, במנחה לא הכשיר הכתוב עד שנמצאת כולה – והרים הכהן מן המנחה).

א. לפי לשון אחת ברש"י, לדברי רבי ינאי השירים נאכלים.

ב. כל זה באבוד ושרוף וכד' [ונראה שה"ה לשירים שנתחמצו מקצתם, שהרי זה פסול הגוף. או"ש מעילה ג, ט], אבל שיריים שנטמאו מקצתם – להלכה החלק הטהור נאכל (ובח תודה כו עפ"י גמ' טו. אלא שהקשה על פסקי הרמב"ם. וכן נסתפק בזה בשפ"א שם. וע' בארוכה באחיעזר ח"ב מא, מב (ובח"ד סוס"י צב).

ג. הלכה כרבי יהושע וכרבי יוחנן שכשרה ומקטיר הקומץ והשירים אסורים באכילה. וכתבו התוס' (כג: ד"ה ולא) שאף ריש לקיש חזר בו והודה לריו"ח, וכן קיימא לן.

אין חילוק בדין חסרון בין מנחת ציבור ומנחת יחיד.

ד. לחם הפנים שנפרס קודם פירוק המערכת; דינו כמנחה שחסרה קודם קמיצה, ולא יקטירנו. נפרס לאחר פירוק, או אפילו קודם הפירוק אבל כבר הגיע זמנו ליפרק (בשעה שביעית של יום השבת, לאחר שקרבו המוספים. ערש"י כאן ולהלן יא:). – דינו כשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, וכנ"ל.

א. בספר שפת אמת נסתפק בדין לחם הפנים שנפרסו כל החלות, האם דומה לנחסר או לאבד. ב. יש אומרים שזמן הבזיכים נחשב משחרית של יום השבת (עתו"י יומא כב. ד"ה הרי. וע"ע מגן אברהם ומחצה"ש רפא סק"ב; מנחת חינוך צו, טו–ז).

ע"ע להלן יב.

דף י

טז. א. האם הפעולות דלהלן צריכות להעשות בימין דוקא: קמיצה; קידוש הקומץ בכלי; הקטרת הקומץ; קבלת דם הזבח; זריקתו; הולכת האברים להקטרה.

ב. מהם הכללים והמקורות לדין 'ימין' בעבודת הקדשים?

א. קמיצה נעשית בימין, ולעכב. ואין חילוק בין מנחת חוטא לשאר מנחות, ובין לחכמים בין לרבי שמעון. קידוש הקומץ בכלי – לדברי חכמים, בימין דוקא. לרבי שמעון אין צריך קידוש בכלי, ואף לפי מי שסובר שלר"ש צריך קידוש כלי – כשר בשמאל. [ויש דעות נוספות. ע"ע להלן כו].

מלבד נתינת הקומץ בכלי, גם החזקת הכלי כשמקדשים בו את הקומץ צריכה להיות בימין, הלכך צריך כהן גוסף להחזיקו כנ"ל ז.